

ZAŠTO SE ARAPSKI JEZIK U NEARAPSKOM SVIJETU UČI BEZ UTVRĐENIH METODA!?

ZEHRa aLISPAHIĆ

Arapski jezik posjeduje karakteristike svih živih jezika ali i one koji drugi živi jezici nemaju, a to je da je jezik vjere koja mu priskrbuje opstanak i razvoj dok je svijeta i vijeka i dok god na ovoj planeti ima muslimana koji uče i izučavaju Uzvišeni Kur'an. Arapski jezik je baštinik kultura i civilizacija svih drevnih naroda od Grka i Rimljana do Perzijanaca, Semicana i Egipćana, on ih je predstavljao, slijedio njihovu prirodu ali i dopunjavao i razvijao, i tamo gdje je bio stran, tuđi i slab postao je iskonski i jak. On je nosio breme ogromne vlasti i onoga što je prati, bio je jezik književnosti, nauke i umjetnosti i kao takav upotpunio je blistavu nisku ljudskih civilizacija a na tornju svjetske kulture dodao je još jedan veličanstven i raskošan sprat. Stoga, posmatramo li ga na planu edukacije generacija koje dolaze, neophodno je uložiti dodatni napor kako arapski ne bi bio obična, suhoparna nastavna materija koja se uči zato što se to mora i predaje da bi se nekako otaljao posao. Interes za njegovo oživljavanje na planu edukacije izravno utječe na oživljavanje islama, na očuvanje Kur'ana, na učvršćenje i očuvanje islamskog ummeta a u njegovom zanemarivanju

je zanemarivanje svih ovih svetih osjećanja i obaveza prema islamskom identitetu u cjelini.

I uz sve ove manje ili više znane karakteristike arapskog jezika do današnjeg dana ostalo je aktualno pitanje kako ga predavati strancu, onome kome on nije maternji jezik, bio on sljedbenik islama ili ne. U tom kontekstu govori se o pojmu i definiciji metoda, o njegovoj važnosti u nastavi uopće i u nastavi arapskog jezika posebno, o karakteristikama dobrih metoda i o njihovoj podjeli. Posmatramo li metod u najširem značenju riječi vidjet ćemo da je to priprema za potrebne aktivnosti u obavljanju bilo kojeg posla, (grč. *methodos*, istraživanje, ispitivanje, put i način istraživanja, lat. *methodus*, smišljeno i plansko postupanje pri radu radi postignuća nekog uspjeha, istine saznanja, određeni put i način ispitivanja, mišljenja i rada; u užem smislu misaoni ili praktični postupak koji omogućava da se dođe do znanja o predmetu istraživanja).

Proces nastave i obrazovanja također ima svoj metod koji je moguće definirati sa odgojnog aspekta kao najlakši put za učenje i podučavanje. Tako u ma kojem nastavnom planu i programu, metod postaje dobrim ako

rezultira uspjehom nastavnika u procesu obrazovanja i poučavanja učenika na najlakši i najekonomičniji način. Veoma je važno da se nastavna metoda koncentrira na kvalitetno korištenje sadržaja nastavne materije na način da učenici ostvare cilj koji pred njih postavlja određena nastavna materija a obaveza nastavnika je da ih vodi i usmjerava. Nastavna materija i nastavni metod samo zajedno vode nastavnika do ostvarenja željenog cilja.

Karakteristike koje posjeduje dobar metod pa i dobar metoda u učenju arapskog jezika, jezički eksperti sveli su na slijedećih nekoliko:

- Čvrsta veza sa nastavnim planom i programom, udžbenicima i obrazovnim nivoom učenika
- Prezentacija jasnog cilja pred učenicima
- Korištenje razloga koji su potakli učenike na rad
- Korištenje aktivnost učenika
- Poticanje sposobnosti učenika da upravljaju i analiziraju rezultate rada
- Povezivanje nastavne materiju sa društvenim životom

Šta su uradili arapski lingvisti na planu metodike arapskog za strance?

Brojne arapske izdavačke kuće, od mašrika do magriba, tokom cijelog ovoga stoljeća a posebno u njegovoj drugoj polovini, štampale su značajan broj knjiga, vodiča ili uputstava čiji je zajednički imenitelj sadržan u naslovu a tiče se **metodologije ili metodike izučavanja arapskog jezika** za Arape ili za one koji to nisu a htjeli bi učiti ovaj jezik iz najrazličitijih pobuda, prvenstveno zbog pripadnosti islamu i direktne komunikacije sa jezikom Uzvišenog Kur'ana kojim danas govori više od stotinu miliona stanovnika ove planete, a on je i jezik

više od milijarde muslimana. Stoga i ovlašna posjeta bilo kojoj knjižnici u ma kojem dijelu arapskog svijeta, zadržat će vas pred rafovima koji čuvaju ova izdanja. Jezički znalci iz Saudijske Arabije, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Egipta, Libije, Tunisa, Maroka..., svi na svoj način a o istoj temi, uz otprilike zajedničke domaće i ino izvore, napravili su vrijedne zapise i preglede sistematizirajući sa teorijskog aspekta relevantne stvari koje se tiču metodike izučavanja arapskog jezika za narape.

Posljednja decenija dvadesetog stoljeća izrodila je i izdanja koja uz teorijski aspekt metodike izučavanja arapskog jezika obrađuju i njihov praktični aspekt. Ipak, preciznija i ciljana preturanja po svim ovim izdanjima dovest će nas do saznanja da na Istoku, osim manje ili više dobrih pokušaja, još uvijek ne postoji nešto što se zove vladajuća, prepoznatljiva ili uspješna metoda učenja arapskog jezika za strance koja se može kroz programske sadržaje ponuditi kako u zemljama gdje postoje realni i ozbiljni pokušaji izučavanja arapskog jezika u odgojnim institucijama, tako i u zemljama gdje je izučavanje arapskog jezika vezano za istaknute centre za učenje stranih jezika u kojima se primjenjuju najsavremenije i dobro oprobane metode. I dok se engleski, njemački, francuski, španjolski, italijanski i ini drugi jezici uče i nauče u rekordno kratkom vremenskom periodu uz upotrebu uspješnih i oprobanih metoda, dotle arapski jezik i dalje ostaje jezik koji se najdulje uči, a najmanje nauči u kontekstu njegovog svakodnevnog korištenja. Mnogi opravdanje traže u postojanju lokalnih **deridža ili lehdži** koje zauzimaju mjesto književnog arapskog jezika *fushe* i tako osporavaju njegovo ispravno učenje i

svakodnevnu upotrebu kakvu imaju drugi jezici. Orijentalisti sa zapada spominju nedostatak dobrih metoda učenja arapskog ili njihovo neprimjenjivanje. Tako saudijski, sudanski, egipatski, marokanski i tuniški, svaki ponaosob, univerziteti, ostaju u okvirima svojih specifičnih metoda ne otvarajući se plaho prema drugim u smislu pozitivnih razmjena iskustava ili nametanja vlastitih. I svi oni koji bi da uče arapski jezik prihvataju metode i iskustva onih koji su im geografski, povijesno, mezhebski ili na neki drugi način bliži od drugih, umjesto izbora između dva ili tri vladajuća, kako je to naprimjer, slučaj kod učenja engleskog jezika. U tom kontekstu, značajni su koraci koje u posljednjem deceniju dvadesetog stoljeća čini ISESCO - *Islamska organizacija za odgoj, nauku i kulturu* sa sjedištem u Rabatu, Maroko, na polju uspostavljanja jedinstvenih metoda učenja arapskog jezika za nearape ili one kojima arapski jezik nije maternji jezik, na planu izdavačke djelatnosti, štampanjem prvih knjiga i brošura koje pokušavaju prezentirati ili predložiti jedinstven pristup ili jedinstvene metode u učenju arapskog jezika za strance bilo da je riječ o priručnicima koji su namijenjeni nastavnicima arapskog jezika ili o prvim udžbenicima za samostalno i kolektivno učenje arapskog jezika, kako se najavljuje, uz primjenu najsvremenijih audio-vizuelnih sredstava. Pa i pored toga gotovo da ne postoji jasna podjela nastavnih metoda u općem smislu riječi. Svaki od istraživača koji se bavio ovim problemom imao je lične stavove i polazišta. Stoga i pronalazimo one koji su podijelili metode s obzirom na oblik časova tako da svaki oblik časa, poput čitanja, pismenog izražavanja, diktata i sl., karakterizira poseban nastavni metod. Drugi su pokušali zasnovati podjeli na misaonim procesima koje treba svaki metod tako da čas ide pod metodom koja mu odgovara. Treća skupina pokušava podijeliti metode u skladu sa svojstvima koja metodu čine metodom. I metodi se tako miješaju u ovisnosti od osnova na kojima se zasniva njihova podjela. Miješanje se pospješuje počnemo li razmišljati o različitim sredstvima koja se koriste u svakom dijeljenju metoda.

U stvarnosti, učenik uči svim metodima

zajedno i nije moguće povući oštru granicu između ovog ili onog metoda.

U pregledu koji slijedi prezentirat ćemo preovladavajuće metode u učenju uopće i učenju arapskog jezika kao drugog jezika u nearapskom svijetu ističući sve njihove pozitivne i negativne karakteristike onako kako su ih vidjeli i ocijenili većina jezičkih eksperata.

1. Gramatičko-prevodilački metod

a) Razvojni momenti

Ovaj metod smatra se najstarijim metodom u učenju stranog jezika i potiče iz vremena evropske renesanse kada se intenzivno koristio u učenju i grčkog i latinskog jezika kod drugih evropskih naroda. Isti metod bio je uobičajen i u učenju stranih jezika u srednjem vijeku. Bitno je spomenuti da je učenje gramatike i gramatičkih pravila kod ovog metoda samo sebi cilj i da utječe na razvoj misaonih sposobnosti. Ovaj metod nalazi svoju primjenu u velikom broju zemalja gdje se arapski uči kao drugi ili kao strani jezik uopće. Dugogodišnja tradicija učenja arapskog jezika u Bosni i Hercegovini upravo je utemeljena na ovom metodu.

b) Karakteristike

- Gramatičko-prevodilački metod polazi od uvjerenja da je temeljni cilj učenja arapskog jezika u mogućnosti povezivanja i komunikaciji sa arapskim kulturnim izvorima putem čitanja literature i razumijevanju pisanih tekstova.

- Ovaj metod smatra da je poznavanje gramatičkih pravila arapskog jezika temeljni uvjet za njegovu upotrebu.

- Putem ovog metoda razvija se osjećaj za pisanu i usmenu arapsku književnost i u njegovoj primjeni vidi se šansa za prevođenje sa arapskog jezika na druge jezike.

- U gramatičko-prevodilačkom metodu obavezno je poznavanje osnovnih karakteristika i gramatičkih pravila maternjeg jezika radi ispravne usporedbe sa karakteristikama i gramatikom arapskog jezika.

- Ovaj metod omogućava razvoj misaonih sposobnosti kod učenika što mu pomaže da

brani svoje stavove pred drugim i prevazide raznovrsne probleme s kojima se svakodnevno susreće.

c) Ocjena metoda

U kontekstu navedenih osobnosti gramatičko-prevodilačkog metoda lingvisti su zabilježili slijedeće.

- Veza sa jezikom koji se uči, arapskim, ostvaruje se prevodenjem i savladivanjem gramatičkih pravila čime se zatvaraju mogućnosti sticanja drugih jezičkih znanja i iskustava.

- Čitanje i pisanje zauzimaju dominantnu poziciju u učenju arapskog kao drugog jezika dok se zanemaruje njegova upotreba u komunikaciji i onome što je prati.

- Metod zanemaruje razliku između učenja jezika i učenja o jeziku pa je skoncentriran na podučavanje učenika i pružanje obilja informacija o jeziku, o njegovim korijenima, gramatičkim pravilima, prevodenju sa i na njega. Što se tiče učenja samog jezika u pojedinim životnim situacijama, ovaj metod mu ne pridaje dovoljno važnosti ili ga potpuno zanemaruje.

- Upotreba maternjeg jezika je temeljni elemenat u primjeni ovog metoda iako su suvremene studije došle do saznanja da je upotreba maternjeg jezika u učenju drugog jezika u većini slučajeva kod učenika kočnica u ovladavanju jezikom koji se uči.

- Učenje stranog jezika uz primjenu ovog metoda obično se svodi na aktivnosti profesora i učenika u učionici i preko udžbenika te ne izlazi iz tih okvira.

- Učenje stranog jezika preko ovog metoda, usljed nedostatka aktivnosti na časovima, umrtvljuje inicijativu učenika, osobito onih boljih i izaziva dosadu.

- Ovaj metod rasterećuje nastavnika i ne zahtijeva od njega dodatne istraživačke aktivnosti.

- Oblici provjere znanja učenika su pojednostavljeni i ograničeni, nastavnik postavlja pitanje vezano za gramatička pravila ili daje da se prevede neki od tekstova na arapski ili sa arapskog što ne zahtijeva specijalnu maštu i kreaciju.

- Metod je prikladan za edukaciju većeg broja učenika u učionici, učenik dolazi na čas sa udžbenikom i sveskom u koju bilježi novine na koje ukazuje nastavnik a kojih nema u udžbeniku.

- Važno je napomenuti da učenici koji uče strani jezik, arapski, preko ovog metoda u znatno kratkom vremenskom periodu ovladavaju čitanjem i pisanjem što nije slučaj kod učenja stranog jezika preko nekog drugog metoda.

2. Direktni metod

a) Razvojni momenti

Ovaj metod javlja se kao direktan odgovor na gramatičko-prevodilački metod koji prilazi jezicima kao mrtvim materijama upotpunosti lišenim života. Još od 1850. godine pojavili su se mnogobrojni zahtjevi koji su pozvali da se učenje stranih jezika učini živom i zanimljivom aktivnošću. Ovi zahtjevi su tražili temeljite i korjenite promjene u učenju stranih jezika a termin koji se proširio munjevitom brzinom ostao je poznat kao *direktni metod*. Smatramo da bi se uvođenjem ovoga metoda u nastavu arapskog jezika u Bosni i Hercegovini, pa makar i djelomično, ostvarili znatni rezultati u procesu učenja i ovladavanja jezikom te pospješila njegova aktivna primjena.

b) Karakteristike

- Temeljni cilj koji se želi ostvariti učenjem arapskog jezika preko ovog metoda je razvoj sposobnosti učenika da razmišlja na arapskom a ne na maternjem jeziku.

- Nastava arapskog jezika odvija se preko samog arapskog jezika bez upotrebe bilo kojeg posrednog jezika.

- Kako se dijalog smatra osnovnim i najraširenijim oblikom upotrebe jezika u bilo kojoj ljudskoj zajednici, otuda ova metoda zagovara otpočinjanje časova arapskog jezika dijalogom dviju ili više osoba koji će obuhvatati riječi, jezičke konstrukcije i varijacije kojima se želi podučiti učenik.

- U samom početku učenik uči arapski kroz

različite situacije u kojima čuje kompletne rečenice sa jasnim značenjem i uputama koje može razumjeti.

- Kako je gramatika sredstvo kojim se sređuje i potvrđuje jezički izraz, njeno učenje putem ovoga metode odvija se na indirektan način kroz izraze i rečenice koje se ponavljaju u dijalogu.

- Učenik se ne susreće sa pisanim tekstom na arapskom jeziku prije nego što ne nauči glasove, riječi i konstrukcije koji su u njemu sadržani niti počinje pisati tekst prije nego ga pročita i razumije.

- Ovaj metod odbacuje prijevod sa ili na arapski jezik eliminišući mogućnost nametanja bilo kojeg drugog jezika.

- Direktni metod zaokuplja svijest onoga koji uči arapski jezik, pospješuje razvoj misaonih sposobnosti kod učenika, sposobnosti da samostalno zaključuje, istražuje i iznosi nove ideje i stavove.

- Pojašnjenje nepoznatih riječi i konstrukcija odvija se direktno na arapskom jeziku na nekoliko načina, objašnjenjem značenja, spominjanjem sinonima ili pak antonima ili korištenjem nekog drugog odgovarajućeg konteksta ili na bilo koji drugi način pod uvjetom da se ne koristi posredni jezik.

- Većinu vremena nastavnik provodi u postavljanju pitanja učenicima i davanju odgovora na njih te u različitim jezičkim vježbanjima poput diktata, pripovjedačkog izlaganja, slobodnog izražavanja i različitih oblika jezičkih zamjena.

- Metod teži razviti kod učenika sposobnost ispravnog izgovora glasova i sticanje komunikacijskih vještina i varijacija a akcent na komunikaciji zanemaruje neke druge aspekte kojima teži gramatičko-prevodilački metod.

b) Ocjena metoda

- Ovom metodom prezentira se jezik putem aktivnih životnih situacija kroz koje učenik direktno razumije pojedine riječi i konstrukcije a to podstiče direktnu upotrebu jezika u svakodnevnicima. Tako se suhoparni udžbenički tekstovi pretvaraju u žive razgovore koji podstiču komunikaciju među ljudima.

- Metod je prvi pravi pokušaj upotrebe dijaloga i pričanja ili izlaganja kao osnova za učenje različitih jezičkih vještina.

- Direktni metoda u potpunosti odbacuje posredni jezik podupirući nova jezička iskustva i smanjujući utjecaje druge jezičke intervencije.

- Primjena ovoga metoda zahtijeva od nastavnika inovacije u prezentiranju nastavne jedinice kao što zahtijeva istraživanje i domišljenost tokom pojašnjenja nepoznatih riječi i konstrukcija na način da se ne upotrijebi posredni jezik.

- Direktnom metodu pripisuju se zasluge za rasprostranjenost i upotrebu didaktičkih sredstava i suvremenih postupaka u procesu učenja stranih jezika poput dijaloga, korištenje pitanja i odgovora u obradi pojedinih nastavnih jedinica, oponašanja, diktata, izvođenja gramatičkih pravila kroz i na osnovu teksta.

- Korištenje ovoga metoda podstiče želju učenika za učenjem arapskog jezika i van okvira nastavnih planova i programa.

- Među problemima koji se ponekad mogu javiti u primjeni ovog metoda je činjenica da on dozvoljava učeniku slobodu u govoru i izražavanju što može rezultirati nepoželjnim brkanjem između maternjeg i jezika koji uči.

- Potpuno odbacivanja posrednog jezika je mač sa dvije oštrice jer se nastavnik ponekad nađe u situaciji da ne može baš sve objasniti učenicima pomoću novog jezika a to katkad može rezultirati nerazumijevanjem i brkanjem pojmova u svijesti učenika.

- Upotreba ovoga metoda strogo je rezervirana za početne faze učenja jezika te nema spora za njezinu primjenu i u naprednim fazama.

- Ovaj metod ne može koristiti svaki nastavnik jer se suočava sa nizom problema a onaj koji ga koristi mora posjedovati dobro jezičko iskustvo i leksičke potencijale jezika koji predaje. Istovremeno, neophodno je da takav nastavnik konstantno bude sklon istraživanju i inovacijama u procesu nastave stranog jezika i uvođenju novih metoda i postupaka u prezentaciji nastavnog gradiva.

- Vjerovatno je zatvorenost ovoga metoda prema prevodenju sa ili na strani jezik jedan od razloga slabe povezanosti sa tradicijom jezika koji se uči jer učenik nije u mogućnosti da prevodi književna ostvarenja jezika naroda koji

uči niti da prenosi ili upozna njihovu kulturu na izravan način.

3. Audio-govorni metod

a) *Razvojni momenti*

Metod se javio pedesetih i šezdesetih godina dvadesetog stoljeća da bi se udovoljilo dvjema važnim i značajnim okolnostima a to su:

- povećani interes jednog broja psihologa i filologa u Sjedinjenim Američkim Državama za učenjem indijskih jezika.

- razvoj sredstava veze među različitim narodima čime se stvorila potreba za učenjem stranih jezika ne samo zbog njihove upotrebe kroz čitanje nego i zbog njihove upotrebe u direktnoj komunikaciji među pripadnicima različitih zajednica.

Istraživanja koja su obavili lingvisti okončana su određenim rezultatima koji su prokrčili put učenju stranih jezika preko ovoga metoda. Rezimirani su najvažniji koncepti koji je potrebno realizirati kroz učenje stranih jezika a sastoje se u sljedećem:

- jezik je govor a nije pisanje.
- jezik je sinteza običaja i neophodno je da podučavamo jezik a ne o jeziku.
- jezik je ono što stvarno koriste oni koji ga govore a nije ono što misle da treba da koriste.

Ove koncepcije jasno su utjecale na pojavu **audio-govornog metoda** u učenju stranog jezika i njegovih bitnih karakteristika.

b) *Karakteristike*

- Metod polazi od pretpostavke da je bit jezika da on predstavlja skupinu glasovnih simbola sa čijim smislom i značenjem se upoznaju članovi određene ljudske zajednice u cilju ostvarivanja komunikacije. Odatle proizilazi da je temeljni cilj u učenju arapskog jezika omogućavanje onome koji ga ne govori kao maternji jezik da ostvari aktivnu komunikaciju sa onim koji ga govori ili čiji je to maternji jezik uz primjenu potrebnih jezičkih varijacija.

- Kada nastavnik podučava pojedince maternjem jeziku onda on prati prirodan red

jezičkih vještina. I u primjeni ove metode pronalazimo isti redosljed, otpočinje slušanjem, potom dolazi govor nakon čega slijedi čitanje i na kraju pisanje.

- Metod se zasniva na antropološkoj teoriji kulture po kojoj kultura ne predstavlja samo neke oblike umjetnosti i književnosti nego je ona umjetnost života koji žive pripadnici određenog naroda govoreći određeni jezik. Stoga je i učenje arapskih kulturnih standarda neophodno u procesu učenja samog jezika. Moguće je, kako to zagovara ovaj metod, prezentirati kulturne standarde kroz dijalog koji će se odvijati na svakom času. Prirodno je da se dijalog vodi oko običnih životnih situacija kroz koje svakodnevno prolaze ljudi poput obroka, načina pozdravljanja, putovanja, braka i drugih kulturnih standarda i manira življenja a također kroz bogate sadržaje za čitanje tako da se učeniku ponude tekstovi i teme u vezi sa određenim kulturnim situacijama.

c) *Ocjena metoda*

- Metod polazi od pravilne predstave jezika i njegove funkcije pri čemu se komunikaciji među ljudima daje veliki značaj. U učenju jezika najveća pažnja posvećuje se slušanju i govoru što je u skladu sa uvjetima u kojima živi suvremeno ljudsko društvo, napredak sredstava komunikacije i povećanje potreba ljudi jednih prema drugima.

- Slijed po kome se uči strani jezik je slušanje, govor, čitanje i pisanje a to je slijed koji odgovara metodu po kojoj čovjek uči i maternji jezik.

- Metod zadovoljava duhovne potrebe učenika s obzirom da im omogućava upotrebu jezika u njegovoj funkciji. Za veoma kratko vrijeme ovaj metod omogućava učeniku da se predstavi pred drugima, da razmijeni pozdrav na njihovom jeziku, da im postavi obično, svakodnevno pitanje ili neke druge slične situacije kojima učenik na osnovu stečenog znanja može vladati.

- Pristalice ovoga metoda teže pripremi standardnih jezičkih vježbi različitih oblika i raznolikih ciljeva koje potvrđuju jezičke vještine i omogućavaju učeniku pravilno korištenje jezika.

- Metod predviđa upotrebu određenih nastavnih sredstava i odgojnih aktivnosti jer je poznato da nastavna sredstva i pomagala prenose na učenika iskustvo na način da mu nadoknađuju nedostatak direktne komunikacije.

- Uspjeh u učenju jezika u skladu sa ovom metodom zahtijeva visoku radnu sposobnost nastavnika i moć vanrednog istraživačkog rada.

- Neki nastavnici koji slijede ovaj metod pretjeruju u upotrebi zakona oponašanja i ponavljanja tražeći da u određenom periodu učenik oponaša jezičke oblike čije značenje ne razumije i ponavlja jezičke izraze i konstrukcije čiju poruku ne shvata.

- Pretjerivanje u ponavljanju bez razumijevanja pojmova koji se ponavljaju ponekad dovodi do pogrešnog razumijevanja.

- Učenju gramatičkih pravila preko ovog metoda ne posvećuje se posebna pažnja.

4. Učenje jezika pomoću čitanja

a) Razvojni momenti

Ideja o ovoj metodi javila se u prvoj četvrti dvadesetog stoljeća kod jednog broja eksperata za nastavu stranih jezika. Tako je Michael West objavio knjigu pod nazivom *Bilingualism With Special Reference to Bengal* obrađujući u njoj problem učenja engleskog jezika u Indiji i objašnjavajući da Hindijci imaju veću potrebu da nauče čitati nego govoriti jer je to lakše. Suština ovoga metoda sastoji se u tome da se od samog početka učenja stranog jezika učeniku prezentira pisana materija koju on iščitava dok je ne shvati bez ikakvog pokušaja prevođenja.

b) Karakteristike

- Primjena ovoga metoda otpočinje u periodu kada učenik pokušava savladati neke glasovne vještine, dok sluša jednostavne izraze i izgovara neke glasove i rečenice privikavajući se na glasovni sistem jezika koji uči -arapskog.

- Nakon što učenik nauči izgovarati određene rečenice počinje ih čitati u tekstu a nastavnik pokušava razviti kod učenika umješnost čitanja u sebi. Nakon toga učenik čita tekst naglas

vodeći računa o pitanjima vezanim za tekst kako bi bio siguran da ga je razumio.

- Čitanje se dijeli na dvije vrste, intenzivno i dodatno a svako od njih ima svoje ciljeve i postupak.

- Intenzivno čitanje odvija se u učionici i ima za cilj razvoj temeljnih vještina čitanja i onoga što čitanje zahtijeva a to je govorni potencijal i poznavanje gramatičkih pravila. Kod ove vrste čitanja razvijaju se vještine razumijevanja pročitano kod učenika pod nadzorom nastavnika u učionici. Nastavnik kontrolira napredak učenika i zaustavlja se kod poteškoća sa kojima se susreće učenik i pomaže mu da ih savlada.

- Oblik dodatnog čitanja odvija se van učionice. Nastavnik daje upute učenicima određujući im šta će pročitati nakon čega će razgovarati o tome. I dalje najveći teret ostaje na samim učenicima.

- Ovaj oblik dodatnog čitanja veže učenika za arapsku kulturu i tradiciju pomažući mu da lakše spozna njihove istinske vrijednosti.

c) Ocjena metoda

- Osnovna načela koja se koriste u primjeni drugih metoda koriste se i u primjeni ovoga metoda s tim što je akcenat na čitanju a to je ono što ovu metodu odvaja od drugih.

- Ovaj metod ne odbacuje upotrebu posrednog jezika ili prevođenja sa jednog jezika na drugi.

- Učenje stranog jezika putem ovoga metoda slično je učenju maternjeg jezika.

- Ovom metodu pripada zasluga za postavljanje normi u prezentaciji nastavne materije. Ona naprimjer određuje riječi i broj njihovog ponavljanja tokom časa.

- Metod se nije razvijao kao odgovor na brojne promjene u jezičkim spoznajama i psihološkim teorijama nego je nastao kao rezultat potreba da učenici uče čitati drugim jezikom više nego što imaju potrebu ovladati drugim jezičkim vještinama.

- U oblasti učenja drugog jezika ovaj metod pruža pionirsko iskustvo s obzirom na mogućnost pripreme programa za učenje jezika počevši od posebnih ciljeva a to je u slučaju ovoga metoda, čitanje.

- Čitanje je jedna od potreba progresa suvremenog čovjeka. Svakodnevno iz štampe izlaze hiljade ili bolje rečeno milioni publikacija i ako pojedinac ne može čitajući pratiti nešto od njih onda zaostaje za izazovima suvremene civilizacije.

- Metod daje poseban doprinos u razvoju osjećaja za ličnim napretkom jer ostavlja svakom učeniku mogućnost za dodatnim čitanjem u vrijeme kada to on želi i onoliko koliko to on može.

5. Spoznajni metod

a) Razvojni momenti

Postoje mnogobrojni termini koji se koriste za ovaj metod poput **teorijsko-spoznajni, teorija shvatanja i rješavanja jezičkih simbola** i sl. Ideja o ovom metodu datira iz šezdesetih godina dvadesetog stoljeća, a suština metoda sastoji se u tome da učenik svjesno mora ovladati konstrukcijama i izrazima određenog jezika pa će tako porasti mogućnosti njegove upotrebe u određenim situacijama.

b) Karakteristike

- Ovaj metod nastoji upoznati učenika sa glasovnim, morfološkim i filološkim sistemom i pojedinim izrazima arapskog kao drugog jezika. Prvi princip je da se učenika osposobi da koristi arapski jezik tako da on svjesno vlada njegovim sistemom, postepenim razumijevanjem i poimanjem njegovih zakonitosti.

- Čas počinje pojašnjenjem pravila a potom se navode adekvatni primjeri tj. slijedi se deduktivni metod u učenju jezika. Cilj navođenja primjera je da učenik svjesno ovlada praktičnom upotrebom gramatičkih zakonitosti.

- Aktivnosti ovoga metoda realiziraju se u misaonim situacijama koje obuhvataju dijaloge, jezičke igre, glumu i sl.

- Posredni jezik koristi se od prvog časa jer se putem njega pojašnjavaju gramatičke zakonitosti arapskog jezika.

- Metod ne pridaje veliku važnost dijalogu niti je on temeljni dio časa osim u slučaju kada

ima ulogu na početku jezičkih aktivnosti koje zamjenjuju vježbe.

- Nastavnik treba razvijati misaone sposobnosti učenika u učenju jezika, on treba podučavati učenika na osnovu zaključivanja, istraživačkih zakonitosti, praktične primjene i generalnih načela.

- Ispravljanje grešaka neodvojivi je dio jezičke aktivnosti u učionici.

c) Ocjena metoda

- Ovladavanje jezičkim sistemom smatra se uvjetom za njegovu primjenu. Ovdje se pod jezičkim sistemom ne podrazumijevaju samo gramatička pravila nego on obuhvata i glasovni sistem, gramatička pravila i oblike riječi. Sigurno je da neophodnost ovoga ovladavanja zahtijeva osvrt na naučno-nastavni postupak kod učenja drugog jezika. Ovi utjecaji trebaju posjedovati elemenat spoznaje. Sve to pomaže onome koji uči da idealno aktivira svoje misaone sposobnosti.

- Postupak ove metode u učenju jezika čini da pojedinac svjesno koristi jezik, a ne da samo ponavlja simbole tokom standardnih vježbi. S tim u vezi smanjuje se mogućnost griješenja kod učenika jer se kod njega formira filter kroz koji prolaze svi jezički oblici prije nego što budu izgovoreni.

- Ovaj metod slijedi tradicionalni metod u procesu učenju jezika koji je zasnovan na zaključivanju, a i on sam bio je izložen brojnim kritikama. Suprotstavio mu se, naprimjer, direktni metod, koji se oslanja na istraživanje ili indukciju.

- Inzistiranje na misaonim komponentama učenja jezika i potreba svjesnog ovladavanja njegovim glasovnim, gramatičkim i izražajnim sistemom čini ulogu nastavnika teškom do određene granice jer zahtijeva od njega da u potpunosti vlada kompletnim sistemom jezika koji predaje.

- Inzistiranje na gramatičkim pravilima i neophodnost njihovog poimanja može oslabiti druge jezičke vještine, a posebno vještine istinske komunikacije.

Zaključak

Tako su govorili jezički stručnjaci i metodičari, oni na Istoku i oni na Zapadu, i sami se počesto, kako je to primjetno, ne slažući i sporeći. S obzirom na dugu i bogatu tradiciju učenja i korištenja arapskog jezika u našoj zemlji i oslanjajući se na neka od pozitivnih i spomenutih iskustava, te šansu i mjesto koje je u najnovijim društveno-političkim i drugim okolnostima dobio i povratio arapski jezik u porodici drugih stranih jezika koji se uče u odgojno-obrazovnim institucijama, mi u Bosni i Hercegovini, konačno trebamo odrediti svoj put. Promjene na tom planu zahtijevaju i temeljite promjene nastavnih planova i programa učenja arapskog jezika kako u vjerskim tako i društvenim školama kao i značajne zahvate na planu udžbeničke literature što sve skupa treba biti rezultat ozbiljnog i

osmišljenog rada tima jezičkih eksperata i orijentalista a nikako prepušteno iskustvu i željama pojedinaca uz odsustvo kritike i recenzije kako je to do sada bilo. **m**

Literatura

1. Dr. Rushdi Ahmed Taimetu, (1989.), *Talimu-l-arebiyyeti li gayri an-natiqine biha menahijuhu we esalibuhu*, Isesco, Rabat
2. Dr. Abdu-l Manam Abdu-l Ali, *Turuq tedrisi al-lugati-l-arebiyyeti*, Mektebetun Garib, Kairo (bez godine izdanja)
3. Dr. Yusuf As-Samili, (1998), *Al-lugatu al-arabiyyatu we turuqu tedrisiha nazariyyeten we tabikan*, Al-mektebetu al-asriyyetu, Bejrut
4. Grupa eksperata ISESCA, (1996), *Taallamu al-arabiyyete, Menheju-l Isesco li-taalimi-l az-zati I i II*, Isesco, Rabat

